

Náboženský život a církevní poměry v zemích Koruny české ve 14.–17. století, vyd. Lenka BOBKOVÁ – Jana KONVIČNÁ, Casablanca, Praha 2009 (= Korunní země v dějinách českého státu IV)

716 s., ISBN 978-80-903756-9-7

Objemný sborník zahrnuje příspěvky z již čtvrtého setkání nad problematikou vedlejších zemí České koruny, tentokrát na témata náboženského života a církevních poměrů. Editori je rozdělili do pěti částí – *Církevní správa a řádové organizace*, *Duchovní život v pozdním středověku*, *Šíření reformace a její důsledky*, *Církev, společnost a kultura* a nakonec *Válka a víra*. Zastavme se ve stručné sumarizaci u jednotlivých statí. Úvodní článek Blanky Zilynské a Jana Zdichynce přináší bibliografický výčet titulů k církevním poměrům ve Slezsku a Horní a Dolní Lužici. Lenka Bobková ukázala pragmatickou politiku Karla IV. v obsazování biskupství a arcibiskupství pod jeho patronátem, Mlada Holá se v detailnější sondě zaměřila na vztahy mezi Janem Lucemburským a Karlem IV. a vratislavskými pastýři Nankerem z Oxy a Przechławem z Pogorzeli; Jiří Mitáček povšečně shrnul řádovou organizaci českých johanitů. Následují dvě důležité studie: Martin Čapský s dobrou obeznámeností s teoretickými úvahami o sekularizaci ukázal na příkladu politiky slezských knížat vůči církevním institucím mnohotvárný průběh sekularizačních tendencí v pozdním středověku; Petr Elbel provedl velmi cenné shrnutí dosavadního bádání o utrakvistické správě na Moravě v předreformačním období a vymezil základní oblasti jejího působení. Další stať Jana Zdichynce se zabývá budyšínskou administraturou v 16. století a první oddíl uzavírá článek Winfrieda Töplera o začleňování dolnolužického kláštera v Neuzelle do české řádové provincie na přelomu 16. a 17. století.

Druhý oddíl otevírá zamyšlení Martina Nodla nad vzděláním farářů v předhusitském období; Anna Pobóg-Lenartowicz prozkoumala kontakty mezi slezskými, českými a moravskými kláštéry augustiniánů kanovníků a Stanisław Jujeczka v zajímavém materiálovém příspěvku s důkladnými přílohami shromáždil údaje o českých a moravských duchovních ve slezských kapitulách. Překlad původně německé studie Jana Hrdiny o poutním centru v braniborském Wilsnacku představuje důkladnou sondu do zbožnosti na českém (a moravském) panov-

nickém dvoře v závěru 14. a počátkem 15. století; poutní problematikou se zabýval i Marius Winzeler, který se zaměřil na ženský cisterciácký klášter v hornolužickém Mariensternu. Silke Kosbab vychází od listiny Jana Lucemburského pro budyšínský špitál a využívá ji k představení dobové špitální praxe. Zdeněk Vašek se pokusil na několika dokladech rozebrat zbožné dary moravské šlechty v první půli 14. století a celý blok uzavírá analýza náboženských aspektů ve smírčích smlouvách, kterými byly řešeny násilné činy v Čechách a ve Slezsku v 15. století, z pera znalce trestní problematiky Daniela Wojtuckého.

Část věnovanou reformaci zahajuje přehledné shrnutí moravské problematiky od Tomáše Baletky. Bogusław Czechowicz se zaměřil na martyrologia a epitafy jako formu protihusitské propagandy ve Slezsku, Lucyna Harc přibližuje náboženský život vratislavské městské obce na prahu reformace. Řadu podnětů přináší Kai Wenzel, jenž rozebírá proměny sakrálního prostoru vybraných kostelů během reformace a zamýšlí se nad uměleckými prostředky prostorových transformací. Siegfried Hoche ukazuje postup reformace ve Zhořelci a úlohu městské rady ve vyvažování mezi vrchností a přívrženci reformace z řad měšťanů; Petr Hrachovec zpracoval podobné téma na příkladu Žitavy. Ani chybějící knihovní inventáře nemusí být překážkou k rekonstrukci klášterních knihoven, jak ukazuje v nápadité analýze vybavení augustiniánské kanonie v Kladsku v 16. století Zdeňka Hledíková. Jan Rzońca v příspěvku postaveném převážně na literatuře (budiž zde ale podotknuto, že to není dalece problém jen této stati) sumarizuje náboženskou situaci v Kladsku od husitských válek do reformace; kladským poměrům se věnuje následně i František Musil v široce založeném pojednání o „náboženských zvratech“ od předhusitské doby až takřka dodneška. Tomasz Jaworski stručně přibližuje několik momentů dokládajících vlivy z Čech a úlohu žen na pomezí Slezska a Lužice a na závěr oddílu rozebírá Uwe Kahl nově objevený exemplář patentu českých direktorů z května 1618.

Pokud se články shromážděné do prvních tří částí víceméně držely vymezeného tematického okruhu, v části čtvrté a páté jsou otištěné příspěvky mezi sebou spojené jen volně. Petr Hlaváček si vybral díla několika autorů 15.–17. století k ukázce představ o českých zemích v dané době, Antoni Barciak přibližuje

zmínky českých středověkých kronikářů o vratislavské diecézi a Iwona Pietrzyk s poněkud rozpačitým výsledkem rozebírá religiozní motivy v listinách opolských knížat. Dagmara Adamska pojednává o rytířských kaplích ve svídnicko-javorském knížectví a zasazuje zjištěné poznatky do evropských souvislostí, Wojciech Iwańczak ukazuje pragmatické pojmání vztahu církve a laického světa v díle vratislavského kronikáře Petra Eschenloera. Stranou pozornosti nezůstaly postavy hlavních katolických myslitelů doby reformace a otázky školství, kterým se věnují v důkladných studiích Jaroslav Havrlant (k recepci myšlenek Erasma Rotterdamského a osobnosti kněze Tomáše Bavorovského) a Martin Holý (o rozvoji partikulárních škol díky luterské reformaci ve Slezsku a Lužici). Falko Neinger přibližuje první církevní dějiny Dolní Lužice a jejich autora, Petr Kozák podává v obecném kontextu politických dějin doby kariéru slezského konvertity, válečníka a diplomata Hanse Rechenberga a závěrem celé části přichází soubor drobnějších medailonů slezských hudebníků působících v rudolfínské Praze od Josefa Šebesty.

Závěrečný oddíl o válce a víře uvádí stat Andrzeje Olejniczaka o represích vůči protestantům na Dolním Slezsku za třicetileté války, čímž jsou „vojenské“ příspěvky kupodivu vyčerpány. Vladimír Urbánek podnikl prostřednictvím proctví Mikuláše Drábíka sondu do zjitřené mentality sklonku třicetileté války; proroky se zabývá též Jana Hubková, a sice Kotterovým proctvím a jeho dalším životem v 17. století. Nad tématy emigrace/imigrace v českých zemích po bitvě na Bílé hoře se zamýšlí Alexander Schunka, u emigračních otázek Slezska a bratrských uprchlíků se zastavuje Marta Bečková. Jörg Deventer se v překvapivě ojedinělé studii zabývá problémem konverzí ke katolicismu v Čechách a ve Slezsku 16.–17. století – z jeho stati je patrné, že téma slibuje ještě mnohá zjištění. V posledním článku ukazuje Milan Svoboda přetrvávání paměti o českých exulantech v Žitavě po další generace.

Graficky pěkně vybavený sborník, opatřený kvalitními reprodukcemi, barevnou přílohou a konkordancí místních jmen, přináší několik podnětných studií, na něž se anotace pokusila upozornit. Celkově ale kniha působí disparátně, což při velkém množství otisknutých statí není divu, a je otázkou, zda takto široce pojaté sborníky – pod náboženské poměry se na poli star-

ších dějin schová v podstatě cokoliv – vydávat a nesoustředit se na menší a sevřenější projekty. I když je množství řešených problémů na první pohled široké, přesto nelze přehlédnout, že zájem autorů se koncentroval převážně na otázky správní, případně na lokální témata, a spektrum otázek není nikterak široké, přičemž jen málo autorů se odhodlalo k řešení jemnějších problémů spojených s myšlenkovými vlivy, religiozní praxí či mentalitami. Do rukou tak čtenář dostává spíše kvalitní sumarizaci bádání. Není to málo, nezodpovězených otázek však zůstává stále mnoho.

TOMÁŠ BOROVSKÝ

DĚJINY UMĚNÍ

Kunst als Herrschaftsinstrument. Böhmen und das Heilige Römische Reich unter den Luxemburgern im Europäischen Kontext, hg. von Jiří FAJT – Andrea LANGER, Deutscher Kunstverlag, Berlin – München 2009

604 s., ISBN 978-3-422-06837-7

Na sklonku roku 2009 se definitivně naplnil výstavní a badatelský projekt věnovaný umění střední Evropy v době posledních Lucemburků, jehož hlavním hybatelem byl Jiří Fajt, působící v lipském *Geisteswissenschaftliche Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas*. Po dvou výstavách v New Yorku a v Praze, vydání vyčerpávajícího katalogu ve dvou obsahových verzích a třech jazykových mutacích a uspořádání mezinárodní vědecké konference se řada aktivit uzavírá publikací přinášející tištěné verze příspěvků, které zazněly na poslední zmíněném kolokviu v Praze v květnu roku 2006. Konference i sborník si jako svůj cíl vytkly podrobněji prozkoumat některá témata, která nastolila již výstava a její katalog. I z tohoto důvodu je publikace rozdělena do osmi kapitol, volně korespondujících s osmi sekci pražské reprízy. Není účelem této anotace představit a zhodnotit každou ze čtyřiceti (ze tří čtvrtin německy a ze čtvrtiny anglicky psaných) statí. Jejich tematický rozsah však budiž alespoň naznačen výčtem uzlových témat jednotlivých sekci: metodologický posun od národnostních koncepcí k modelu dějin umění „podle dynastií“, vztah českého umění